

Hnutí rime (*ris-med*)

Josef Kolmaš

The Rime Movement (ris-med)

Summary The article provides the historical background of the 19th century *ris-med* ('impartiality') movement in Tibetan Buddhism, its roots and its main representatives in Eastern Tibet, namely 'Jam-mgon Kong-sprul, 'Jam-dbyangs Mkhyen-brtse'i-dbang-po, and Mi-pham-rgya-mtsho.

Keywords Tibet, Buddhism, Rime Movement (*ris-med*), 19th c. · *Mdzod-lnga* (Five Treasuries): 1) *Shes-bya kun-khyab*, 2) *Sngags-mdzod*, 3) *Rin-chen gter-mdzod*, 4) *Gdams-mdzod*, 5) *Bka'-mdzod* · 'Jam-mgon Kong-sprul (1813–1899) · 'Jam-dbyangs Mkhyen-brtse'i-dbang-po (1820–1892) · Mi-pham-rgya-mtsho (1846–1912)

1 *Historické pozadí*

Devatenácté století v Tibetu je charakterizováno relativní stabilitou mocensko-politických poměrů, ke které došlo po ustavení mandžusko-čínské suverenity nad touto zemí. Vrchní dozor nad činností místní tibetské vlády zůstával po celé toto století v rukou ambanů (zástupců císařského dvora), kteří se střídali v pravidelných tříletých intervalech, a rovněž styk se sousední provincií S'čchuan, tvořící materiální základnu mandžuské politiky v Tibetu, byl pravidelný a postupně se upevňoval. Teprve koncem 19. století a začátkem 20. století se v dosavadním politickém vývoji Tibetu a v jeho vztazích s Čínou vyskytl nový prvek—vstup na scénu první cizí mocnosti, Anglie, která se začala hospodářsky a politicky o Tibet zajímat a dokonce s ním, anebo o něm, uzavřela s Čínou dvě

mezinárodní smlouvy—Dohodu o Sikkimu a Tibetu v roce 1890 a Pravidla o obchodu, styku a pastvě z roku 1893, tvořící její přílohu.¹

2 *Hnutí rime a jeho čelní představitelé*

Nejoriginálnějším názorovým posunem ve vnitřním vývoji tibetského duchovního světa, umožněným postupně se zvyšující úrovní duchovní vzdělanosti tibetského mnišstva, bylo 'univerzalistické' či 'ekumenické' hnutí *rime* (*ris-med*), započaté ve východním Tibetu (Kham) z iniciativy dvou duchovních mistrů, Džamgön Kongtul Lodöthajäa ('Džam-mgon Kong-sprul Blo-gros-mtha'-jas) ze školy Kagjü a Džamjang Khjenceiwangpa ('Džam-dbjangs Mkhjen-brce'i-dbang-po) ze školy Sakja (více o nich viz níže). V tomto 'univerzalistickém' (tibetské slovo *ris-med* znamená 'nestrannost, nepředpojatost či univerzálnost'), programově tolerantním hnutí našly svůj konkrétní výraz jednak úsilí o odstranění sektářské sterility při oceňování myšlenkového bohatství jednotlivých škol tibetského buddhismu, jednak akceptování všech odlišných duchovních tradic a linií s jejich zvláštnostmi. Hlasatelé tohoto 'nadsektového' hnutí si získali mnoho stoupenců především ve východní části země (kláštery v okolí Derge) a jejich myšlenky výrazně ovlivnily také ostatní školy tibetského buddhismu. Hnutí *rime* vydalo bohatou žeň náboženské, filozofické, encyklopedické, exegetické a komentátorské literatury a jeho dopad se projevil také v umění. Obecně lze říci, že toto hnutí připravilo půdu a naznačilo cesty k postupné 'modernizaci' tibetského buddhismu v budoucnu (chtělo by se říci k jistému jeho *aggiornamentu*). Čelné představitelé obrodného hnutí *rime*, jak řečeno, tvoří kagjüpovec Džamgön Kongtul Lodöthajä, sakjapovec Džamjang Khjenceiwangpo a záhy se k nim připojivší ňingmapovec Miphamgjamccho (Mi-pham-rgja-mccho).²

- 1 Cipön Wangčhug Dedän Žagabpa, *Dějiny Tibetu*, z angličtiny přel. Josef Kolmaš (Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000), 161–179; Josef Kolmaš, *Tibet* (Praha: Nakladatelství Libri, 2011), 35.
- 2 E. Gene Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia of Indo-Tibetan Culture*, 3 vols. (New Delhi: International Academy of Indian Culture, 1970), 1: 28–36; Josef Kolmaš, *Suma tibetského písemnictví* (Praha: Nakladatelství Argo, 2004), 43–45; id., *Slovník tibetské literatury* (Praha: Nakladatelství Libri, 2010), 28–29.

3 Kořeny hnutí rime

Kořeny nestrannosti a tolerance sahají hluboko do tibetských duchovních tradic, stejně jako kořeny sektářství a bigoterie. V době, kdy se bönismus (*bön*) a buddhismus (*čhos*) snažily prosadit v tibetské společnosti, existovali mezi nimi ti, kteří budovali nepřekročitelné hranice mezi oběma věrami, i ti, kteří na obě víry nahlíželi jako na tradice spřízněné sdílející společný kulturní základ i obsah a které dost možná vzešly dokonce z jednoho pramene.

V západním Tibetu (Stod) byla nenávisť mezi bönisty a buddhisty převládajícím tématem, jak ukazuje například v 11.–12. století Milaräpův (*Mi-la-ras-pa*) napjatý vztah k Naro-böčhungovi.³ Naproti tomu v jižním Tibetu (*Lho-brag*), ve východním Khamu (*Khams*) a severovýchodním Amdu (*A-mdo*) byly vztahy mezi oběma tradicemi dohodovány a převládala oboustranná tolerance. V západní a centrální (*Gcang*) části země to byli puritanističtí intelektuálové Nové tantrické tradice (*gsar-ma*), kteří stáli proti stoupencům Staré tantrické tradice (*rñing-ma*). Byli mezi nimi například Atišův (982–1054) stoupenec, kadampovec ‘Velký překladatel’ (*lo-čben*) Rinčhen Zangpo (*Rin-čhen Bzang-po*, 958–1055), sakjapovec Kun-dga'-rgjal-mcchan, zvaný Sakja-pandita (‘Učenec ze Sakje’, 1182–1251), polyhistor Butön Rinčhendub (*Bu-ston Rin-čhen-grub*, 1290–1364) a další, kteří proti ňingmapovcům vystupovali velmi ostře. Butön například při redigování Tandžuru z něj odstranil všechny texty ňingmapovců, protože nebylo možné doložit sanskrtské originály, ze kterých byly překládány.

V dalším vývoji přistoupily ke sporům vlastní diference v doktrinálních tradicích jednotlivých reformovaných sekt, což nakonec v 19. století vedlo k potřebě jednak jejich hlubšího poznávání a ukotvení, jednak k hlubokému studiu a obapolnému respektování. To vedlo u vůdčích duchů k programové toleranci a odstraňování sektářské předpojatosti při oceňování myšlenkového bohatství všech různých sekt a k výslednému akceptování všech různých tradic a linií s jejich odlišnostmi.

3 *Gurbum aneb Sto tisíc písní jógína Milaräpy*, z tibetštiny přel. Josef Kolmaš (Praha: Academia, 2009), 204–211.

4 Trojice východotibetských rime mistrů

Trojici čelných představitelů obrodného hnutí *rime* tvoří Kongtul Lodöthajä, jehož americký tibetolog E. Gene Smith nazývá ‘tibetským Leonardem’,⁴ autor mnohasvazkové sbírky *Dzönga* (*Mdzod-Ingä*, Pět pokladnic), shrnující všechny větší a menší tradice náboženského myšlení a praxe z hlediska ideologie *rime*. Týž Kongtul proslul též svou encyklopedií *Šeča künkhjab* (*Sbes-bja kun-khjab*, Všeobjímající vědomosti). Druhým z trojice je Džamjang Khjenceiwangpo, který se proslavil především jako kompilátor dvou objemných textových thesaurů—*Gjüde küntü* (*Rgjud-sde kun-btus*, Sbíрка tantrických iniciativ), kterou dokončil Džamjangův žák Loterwangpo (Blo-gter-dbang-po) v roce 1892, a *Dubthab küntü* (*Sgrub-thabs kun-btus*, Sbíрка rituálních a meditačních textů), představující výběr těchto textů z hlediska ideologie *rime* (na sbírce se vedle Džamjanga podílela řada dalších východotibetských *rime* autorů). Posledním z uvedené trojice *rime* mistrů je Míphamjamccho, který kromě toho, že se aktivně podílel na tvorbě výše uvedených sbírek, je autorem mnoha vlastních prací o Gesarovi, o tibetské astrologii, kalendáři, gramatice, indické ájurvédě, *Kámašástre*, jakož i bezpočtu komentářů k nejrůznějším buddhistickým sútrám. Dílo, z něhož bude následující poučení nejvíce čerpáno, je výtvozem Kongtul Lodöthajäa, nesoucí název *Ngedön Dönme* (*Nges-don sgron-me*, Pochodeň Nauky).⁵

5 Džamgön Kongtul Lodöthajä

Džamgön Kongtul Lodöthajä, známý též jako Jöntängjamccho (Jon-tan-rgjamccho), byl kagiüповský historik, autor encyklopedie *Šeča künkhjab*, dějepisec tibetského buddhismu z pozic hnutí *rime*, tvůrce velké textové sbírky Pět pokladnic (*Dzönga*). Byl též uznávaným lékařem, politikem a diplomatem ve své zemi. Narodil se roku 1813 v Ronggjabu (Rong-rgjab) na horním toku řeky Jangc’-t’iang v Amdu bönistickým rodičům Sönam Namphelovi (Bsod-nams-rnam’phel) a jeho ženě Tašiccho (Bkra-šis-‘ccho). Už z domova byl obeznámen s

4 Smith, *Kongtrul’s Encyclopaedia*, 1: 72.

5 Nepříliš rozsáhlý text základního významu pro všechny, kdo se zajímají o nejrůznější aspekty buddhismu. O něm viz Dieter Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha’yas* (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag, 1976. Tibetische Handschriften und Blockdrucke; 6), 152–153.

bönistickou tradicí. Později si rozšířil vzdělání v ňingmapovském klášteře Žečenu (Že-čhen, 1828–1833), ale po větší část svého aktivního života byl spjat s učením sekty Kagjü. Aby se dostal k vlastní literární práci, odebral se do dergeského velkoklášteřa Palpung (Dpal-spungs, 1833–1836), kde se mu také dostalo od Situ Päma Ňinčewangpa (Si-tu Pad-ma-ňin-bjed-dbang-po, 1774–1853), jehož považoval napříště za svého hlavního gura, mnišského svěcení.⁶ V třicátých letech si prohluboval znalosti u šedesáti učitelů nejrůznějších sekt a tradic a byl uznán za převtělence *tulkua* (*sprul-sku*).⁷ Spolu s jiným khamským učencem Džamjang Khjenceiwangpem (viz dále) iniciovali hnutí ‘nestranných’ či ‘nepředpojatých’—*rime*, jehož přívrženci, jak už bylo řečeno, se sice nevzdávali učení a tradic svých vlastních sekt, avšak pohlíželi na příslušníky a učení jiných sekt jako na stejně cenné a svobodně je studovali, ba dokonce i praktikovali.

Za častých válek a náboženských nepokojů v Khamu vystupoval Kongtul jako prostředník a stal se uznávaným politickým vůdcem. Přes chaotickou atmosféru doby dokázal napsat, redigovat a vydat 90 svazků svých prací o teorii a praxi škol Ňingma, Kadam, Sakja, Kagjü i bönistů. Kongtulovy hlavní práce jsou shrnuty do tzv. *Dzönga* (Pět pokladnic),⁸ které vyšly dřevotiskem v Palpungu v druhé polovině 19. století. Jsou to:

1) *Šečbadzö* (*Šes-bja-mdzod*), též *Šeča künkhjab* (*Šes-bja kun-khjab*), Všeobsaahující vědomosti.⁹

- 6 Podrobný Kongtulův životopis spojený s jeho kariérním růstem a literární tvorbou viz Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 1: 28–72; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, xxv–lxxviii; Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 82.
- 7 Stejně jako u dalších dvou *rime* mistrů se i u Kongtula v některých tibetských tradicích věří, že byl ztělesněním Maňdžušrího, bódhisattvy moudrosti. Viz Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 1: 73 a pozn. 21 na s. 77. Cituje se tato pasáž z *Lankavatárasútry* (Sútra o sestoupení [dobré dharmy] na Lanku): »de ji 'og tu bjas dus la / 'dren pa blo gros žes bja ba / šes bja lnga rnam ston pa po / dpa' bo čhen po 'bjung bar 'gjur.« 'V době, která bude poté následovat, / přijde Velký hrdina, / učitel pěti scholastických disciplin, / jménem Lodö [tj. Lodöthajäl]:' *Bdud-'joms Rin-po-che's Rnying-ma'i chos-byung* [Historie Ňingmy] (Kalimpong, 1968), 656.
- 8 *Dzönga* (*Mdzod-lnga*), dílo shrnující všechny větší a menší tradice náboženského myšlení a praxe z hlediska ideologie *rime*. Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 2: 59–72; Josef Kolmaš, *Prague Collection of Tibetan Prints from Derge. Facsimile Reproduction of 5,615 Book-Titles Printed at the Dgon-chen and Dpal-spungs Monasteries of Derge in Eastern Tibet* (dále zkráceně *PCTPD*), 3 vols. (Wiesbaden: Otto Harrassowitz; Prague: Oriental Institute, 1971–96), 3.1 (»Index of Titles«): 26–28; Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 63.
- 9 Všeobecná encyklopedie z roku 1864. Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 1: 3–4, 36–52, 59; Josef

2) *Ngagdzö (Sngags-mdzod)*, Sbírka manter, magických formulek sekty Kagjü, 3 svazky, 79 položek.¹⁰

3) *Rinčben terdzö (Rin-čben gter-mdzod)*, Sbírka vzácných apokryfních textů, dohledaných ňingmapovskými 'nálezci skrytých textů', *tertönů (gter-ston)*, v průběhu staletí. Zkompilována mezi roky 1862 a 1893. Edice kláštera Palpung obsahuje 60 svazků, edice kláštra Cchurphu (*Mcchur-phu*) obsahuje 63 svazků.¹¹

4) *Damdzö (Gdams-mdzod)* nebo *Damngagdzö (Gdams-ngag-mdzod)*, Sbírka duchovních rad a instrukcí (sans. *upadéša*), desetisvazkový (Ka-Ta plus A) thesaurus rad a pokynů k vedení duchovního života.¹²

5) *Kandzö (Bka'-mdzod)*, Sbírka [vlastních autorových] slov. 10 svazků (Ka-Ta plus A).¹³

O výše uvedených Pěti pokladnicích však pouze o první (*Šečbadzö*) a páté (*Kandzö*) lze říci, že byly vytvořeny samotným Kongtulem. Ostatní tři náleží k jeho sběratelské a vydavatelské aktivitě. Z Kongtulových *opera omnia*¹⁴ plyne, že byl také kompetentním sanskrťistou, když napsal tibetskou gramatiku sanskrťu¹⁵, psal též o astronomii¹⁶, kalendáři¹⁷, čínské astrologii¹⁸ a geomancii¹⁹,

Kolmaš, *PCTPD* 1.2 (»Dpal-spungs Prints«): 593–594 (čís. 5192–5195); *PCTPD* 3.1: 42; Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 116.

10 Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 1: 60–61; *PCTPD* 1.1 (»Dgon-chen Prints«): 36; *PCTPD* 1.2: 454–469 (čís. 4510–4588).

11 Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 1: 62–63; *PCTPD* 1.1: 33–35; *PCTPD* 1.2: 9–383 (čís. 2300–4163); *PCTPD* 3.1: 27; Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 121.

12 Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 63–67; *PCTPD* 1.1: 35–36; *PCTPD* 1.1: 318 položek na s. 384–447 (čís. 4164–4481); *PCTPD* 1.1: 28 položek na s. 448–453 (čís. 4482–4509); *PCTPD* 3.1: 27–28; *PCTPD* 3.2 (»Index of Titles«): 489–497; Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 56. Z moderní doby existují dvě edice *Damdzö*: 1) z let 1971–1972 ve 12 svazcích; 2) z roku 1979 v 17 svazcích. Viz *PCTPD* 3.1: 28.

13 Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 67–72; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, xi/6, čís. 1–314; *PCTPD* 1.1: 40–41, 7 svazků (Ka, Ga, Nga, Čha, Dža, Ňa, Ta) ve třech částech (xiii–xv), 156 položek.

14 V *PCTPD* 1.2, část i–iii, čís. 5460–5615 na s. 648–681.

15 *PCTPD* 1.2, čís. 5595; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 282.

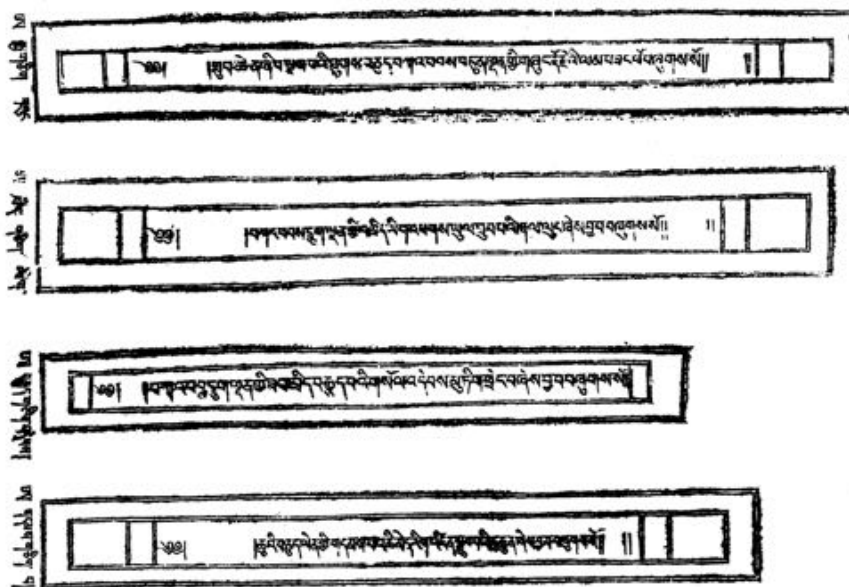
16 *PCTPD* 1.2, čís. 5606; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 313.

17 *PCTPD* 1.2, čís. 5609; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 286.

18 *PCTPD* 1.2, čís. 5607; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 314.

19 *PCTPD* 1.2, čís. 5610; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 289.

ikonografii²⁰ a medicíně.²¹ Sestavil též řadu katalogů-karčhagů²² a, co je u tibetského opata neobvyklé, napsal pojednání o svatebním zvyku *mda'-dar* ('šíp zdobený různobarevnými praporky') v Derge.²³

Obr. 1

První čtyři titulní listy čís. 4482–4485 Džamjang Khjencei'wangpovy sbírky *Damdzö* v PCTPD 1.2 («*Dpal-spungs Prints*»), 448.

Kongtulova *bka'-bum* v xylografickém vydání kláštera Palpung v Derge čítají deset svazků (Ka-Ta plus A). Byla popsána a analyzována E. Genem Smithem v roce 1970²⁴ a zejména Dieterem Schuhem v roce 1976.²⁵ Moderní reprodukce

20 PCTPD 1.2, čís. 5591–5592; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 280.

21 PCTPD 1.2, čís. 5597; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 285.

22 PCTPD 1.2, čís. 5544, 5545, 5551; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 190, 193, 195.

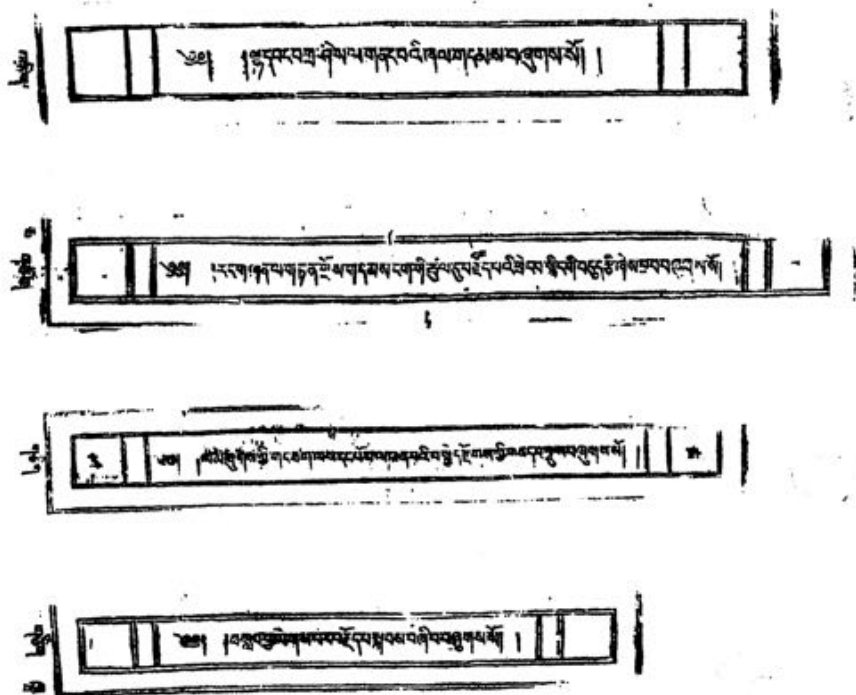
23 PCTPD 1.2, čís. 5605; Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, 290, 291.

24 Smith, *Kongtru's Encyclopaedia*, 67–72.

25 Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, xxiii–lxxviii.

Kongtulových 'Sebraných spisů' z let 1975–1976 s anglickým úvodem mi zůstala nedostupná.²⁶

V druhém dílu *Prague Collection of Tibetan Prints from Derge* z roku 1971, oddíly xiii–xv (s. 649–681) zabírají Kongtulova díla 156 položek v sedmi neúplných svazcích²⁷ a jsou tedy méně početná, nežli jaký výčet podává E. Gene Smith (318 děl),²⁸ respektive Dieter Schuh (314 děl).²⁹

Obr. 2

První čtyři titulní listy čís. 5540–5543 Kongtul Lodöthajäho Sebraných spisů v PCTPD 1.2, s. 666.

26 *Rgya chen bka' mdzod. A Collection of the Writings of Jam-mgon Kong-sprul Blo-gros-mtha'-yas*, 20 vols. (Paro; Bhutan, 1975–76).

27 *PCTPD* 1.2, 28 položek na s. 649–654 (čís. 5460–5487); 52 položek na s. 655–665 (čís. 5488–5539); 76 položek na s. 666–681 (čís. 5540–5615).

28 Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 67–72.

29 Schuh, *Gesammelte Werke des Kong-sprul Blo-gros mtha'-yas*, xxiii–lxxviii.

6 *Džamjang Khjenceiwangpo*

Džamjang Khjenceiwangpo (1820, Amdo–1892, Derge) byl sakjapovský historik, autor mnohasvazkových kompilačních děl a textových thesaurů. Ve třicátých letech po studiu u šedesáti učitelů nejrůznějších sekt a tradic byl vyhlášen *tulkuem* legendárního bódhisattvy Maňđuśrího, ztělesňujícího nejvyšší moudrost. Toto jeho převtělení bylo prý předpovězeno samotným Buddhou, dále Padmasambhavou a jinými guruy minulosti.³⁰

Spolu s khamským učencem Kongtul Lodöthajä iniciovali a propagovali výše popsané hnutí *rime*. K hlavním Džamjangovým kompilacím se počítají dvě sbírky:

1) *Gjüde küntü* (*Rgjud-sde kun-btus*), Sbíрка tantrických iniciací z roku 1892, na jejichž 32 svazcích se spolu s ním podílel i jeho žák Ngorpa pönlob Džamjang Loterwangpo (Ngor-pa dpon-slob 'Džam-dbjangs Blo-gter-dbang-po) alias Cchulthimgjamccho (Cchul-khrims-rgja-mccho, asi 1847/56–asi 1914).³¹ V *Prague Collection of Tibetan Prints from Derge* 1.1 («Dgon-chen Prints») jsou titulní listy tohoto Džamjang Khjenceiwangpova díla (242 položek) otištěny pod čísly 175–416 na s. 80–128 a je o nich, jakož i o autorovi pojednáno tamtéž na s. 18–19.

2) *Dubthab küntü* (*Sgrub-thabs kun-btus*), Sbíрка sádhán a příbuzných textů pozdější vadžrajánové tradice, čítající ve 14 svazcích (Ka-Pa plus Šrí) 353 děl. Je to jedna z nejpozoruhodnějších kulturních památek hnutí *rime*. Kromě Džamjang Khjenceiwangpa se na ní podíleli další *rime* mistři – Padma Düpacal (Padma-'dus-par-cal, 1810–1872), Ngawanglegdub (Ngag-dbang-legs-grub, nar. 1811), Kongtul Lodöthajä (1813–1899), Dūdžom Lingpa (Bdud-'džoms-gling-pa, nar. 1835), Tašiözer (Bkra-šis-'od-zer, 1836–1910), Miphamgjamccho (1846–1912), bönistický učenec Šardza Tašigjalcchän (Šar-rdza Bkra-šis-rgjal-mcchan, nar. 1859) a další.³² V *Prague Collection of Tibetan Prints from Derge* 1.1 jsou titulní listy tohoto díla reprodukovány pod čísly 417–769 na s. 129–199 a o tvůrci je pojednáno tamtéž, na s. 19–20.³³

30 Smith, *Kongtrul's Encyclopaedia*, 1: 33–35; Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 63–64.

31 Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 69, 89. Viz též *PCTPD* 3.1: 24–25.

32 *PCTPD* 3.1: 1, 25.

33 Lokesh Chandra vyjmenovává oproti našim 353 položkám v *Dubthab-küntü* položek 396 (čís. 16538–16933), Lokesh Chandra, *Materials for a History of Tibetan Literature*, vol. 3 (New Delhi: Sharada Rani, 1963), 15, 697–715. Viz též Lokesh Chandra, »Les imprimeries tibétaines de Drepung, Derge et Pepung«, *Journal asiatique* 249 (1961), 508 (čís. 8).

Džamjang Khjenceiwangpo je též autorem praktické, často citované Topografie památných míst v Centrálním Tibetu, *Ücang näjig (Dbus-gcang gnas-jig)*, z roku 1892, která je výsledkem studia bohaté pramenné literatury a autorových mnoha cest po zemi.³⁴

7 Miphamgjamccho

Džamgön Džu Miphamgjamccho (‘Džam-mgon ‘Džu Mi-pham-rgja-mccho) *alias* Miphamnampargjälwa (Mi-pham-rnam-par-rgjal-ba, 1846–1912), byl ňingmapovský autor, jedna z nejtalentovanějších postav hnutí *rime* ve východním Tibetu a zároveň jeden z nejproduktivnějších literárních tvůrců.³⁵ Jeho otec Gönpodargjä (Mgon-po-dar-rgjas) pocházel ze šlechtické rodiny, která měla své kočoviště na území Dzačhukha (Rdza-ču-kha, horní tok Žluté řeky v dnešní provincii Čching-chaj), administrativně spadající pod panství tejdejšího knížectví Derge. Z jeho rodu pocházel předposlední, 47. dergeský ‘král’ Cchewandüdul (Cche-dbang-bdud-‘dul, 1916–1942).³⁶ Ve dvanácti letech (1857) vstoupil do ňingmapovského kláštera ‘Džu-mo-hor (Jü Gomba), kde se věnoval studiu súter, tanter, vlastivědě, medicíně, astrologii aj. K jeho učitelům patřili: Paltul rinpoče Ogjän Džigme Čhökjiwangpo (Dpal-sprul Rin-po-če O-rgjan-‘džigs-me-čhos-kji-dbang-po, nar. 1808), výše zmínění Kongtul Lodäthajä a Džamjang Khjenceiwangpo a další. A mezi jeho pozdějšími nejúspěšnějšími žáky byli vydavatel jeho Sebraných spisů (*Gsung-‘bum*) Žečhen Gjalčhab Padmanamgjal (Že-čhen rgjal-cchab Padma-rnam-rgjal, nar. 1871), Džamjang Khjenceiwangpův

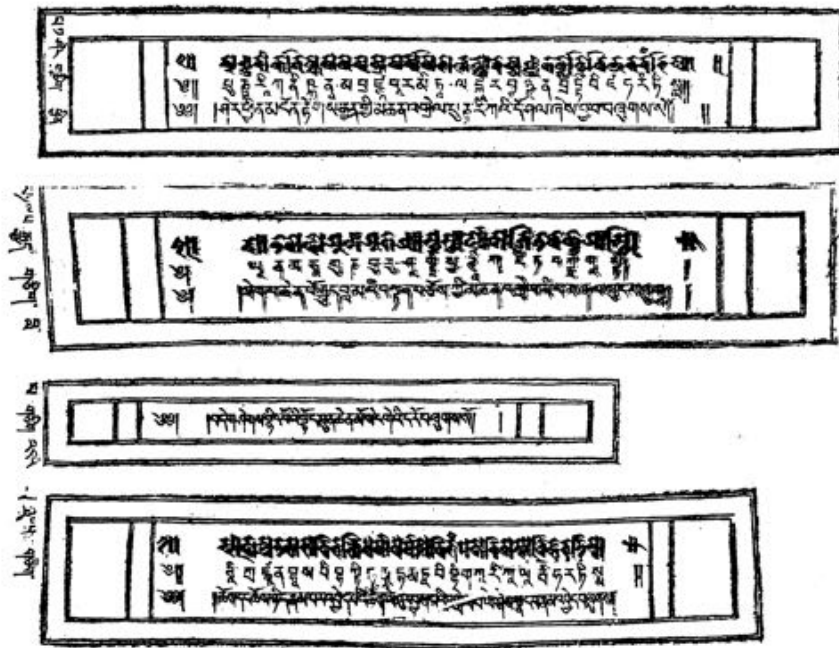
34 Alfonsa Ferrari, *Mk’yen brtse’s Guide to the Holy Places of Central Tibet* (Roma: Istituto italiano per il Medio ed Estremo Oriente, 1958); Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 64.

35 K Miphamgjamcchovu životu viz Lokesh Chandra, *Materials for a History of Tibetan Literature*, vol. 1, 33–35; Smith, *Kongtrul’s Encyclopaedia*, 35–36, 78; Dieter Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, Teil 5 (Wiesbaden: Franz Steiner Verlag GmbH, 1973), xxv–xxxvii; *PCTPD* 3.1 (»Index of Titles«): 25,33–35 (*Mi-pham-gyi gsung-‘bum*); Karma Phuntsho, »Ju Mi pham rNam rgyal rGya mtsho – His position in the Tibetan religious Hierarchy and a synoptic Survey of his Contributions«, in *The Pandita and the Siddha. Tibetan Studies in Honour of E. Gene Smith*, ed. by Ramon Prats. (Dharamsala: Amnye Machen Institute, 2007), 191–209; Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 96.

36 Josef Kolmaš, »Dezhung Rinpoche’s Summary and Continuation of the *Sde-dge’i rgyal-rabs*«, *Acta Orientalia Academiae Scientiarum Hung.* 42,1 (1988), 132.

prasynovec Kathog Situ Čhökjigjamccho (Kah-thog Si-tu Čhos-kji-rgja-mccho, 1880–1925) a další.³⁷

7.1 *Miphamgjamcchovy spisy*

Obr. 3

První čtyři titulní listy čís. 1377–1380 Miphamgjamcchových Sebraných spisů v PCTPD I.1, s. 327.

Ve vlastní své tvůrčí práci se Miphamgjamccho prosadil v řadě vědeckých oborů a bádal a psal o:³⁸

1) bönistické metodě věštění s používáním ‘uzlíků’ (*džu-thig*);³⁹

37 Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, xxxiv.

38 *PCTPD I.1*: 327–360 reprodukuje 166 titulních listů (čís. 1377–1542) z 18 zpřeházených svazků (Pa, Na, Dhí, Šrí, Húm, A, Om, Ca, E, Čha, Ča, Nga, Ga, Kha, Ka). Viz též níže v textu.

2) standardizaci několika orálních verzí oblíbeného eposu o legendárním bohatýrovi tibetského dávnověku;⁴⁰

3) o lásce a erotice (*'dod-pa'i bstan-bčos*);⁴¹

4) sanskrtské gramatice (*sgra rig-pa*);⁴²

5) astronomii, kalendáři, astrologii a věštění (*skar-rcis a nag-rcis*);⁴³

6) staroindické soustavě lékařství (*gso-ba rig-pa*);⁴⁴

7) Kolesu času (*Kálačakra*, *'Dus-kji 'kbor-lo*),⁴⁵ vadžrajánském traktátu, pojednávajícím o chronologii věků a časoměře;⁴⁶

8) poetice (*sñan-ngag*);⁴⁷

9) vladařském umění (*rgjal-po lugs-kji bstan-bčos*, *rádžanítišástra*).⁴⁸

Největší význam pro kulturní historii Tibetu mají Míphamgjamcchovy textové poznámky, vysvětlivky a komentáře (*mčhan-'grel*) k indickým šástrám ('učebnicím'), jako jsou:

1) *Abbisamajálankára* (Ozdoba průniku do [Nauky]), rozborový traktát filozofických směrů mahájány a vadžrajány.⁴⁹

39 PCTPD 1.1: čís. 1487.

40 Kolmaš, *Slovník tibetské literatury*, 67–68.

41 PCTPD 1.1: čís. 1498; Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, 126/1.

42 PCTPD 1.1: čís. 1528; Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, 99/1.

43 PCTPD 1.1: čís. 1461, 1503–1504, 1517–1521, 1524–1525; Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, 298–324.

44 PCTPD 1.1: čís. 1530–1540.

45 Vladimír Miltner, *Malá encyklopedie buddismu* (Praha: Práce, 1997), 106; Josef Kolmaš, *Malá encyklopedie tibetského náboženství* (Praha: Nakladatelství Libri, 2009), 86–87. Viz též Sonam Topgay Kazi, *Mi-pham on the Kalacakra Tantra* (Reproduced from Texts from the Library of Dudjom Rimpoche), 2 vols. (Gangtok, 1971–1972).

46 PCTPD 1.1: čís. 1486.

47 PCTPD 1.1: čís. 1426.

48 PCTPD 1.1: čís. 1462; Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, 293. Viz Gene E. Smith, *University of Washington Tibetan Catalogue*, vol. 1 (Seattle: University of Washington, 1969), 135 (letter-number code B1-8, 7); též Josef Kolmaš, *Tibetan Books and Manuscripts in the Library of the Oriental Institute Prague* (Prague: Academia, 1969), 72–75, čís. 63.

49 Miltner, *Malá encyklopedie buddismu*, 17. PCTPD 1.1: čís. 1377; Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, 187.

- 2) Šántarakšitova (kolem poloviny 8. stol.) *Madhjamakálanhára* (Výklad ozdob [školy] středu).⁵⁰
  - 3) Čandrakírthiho (nar. koncem 6. stol.) *Madhjamakávatára* (Vtělení středu).⁵¹
  - 4) Asangova (4.–5. stol.) *Mahájánasangraha* (Mahájánský soubor), zásadní dílo učení Velkého vozu.⁵²
  - 5) Asangova *Mahájánasútrálanhára* (Ozdoba mahájánových súter).⁵³
  - 6) Dignágo (pravděpodobně v letech 480–540) *Pramánasamuččaja* (Souhrn důkazů).⁵⁴
  - 7) Asangova *Uttaratantra* (Následný traktát).⁵⁵
- Míphamgjamccho zemřel 29. dne tibetského měsíce Sa-ga, mužského roku Vody a Myši 15. šedesátiletého cyklu, to je 14. června 1912.⁵⁶

7.2 Katalogy Míphamgjamcchových děl

Existují dva katalogy (*dkar-čbag*) Míphamgjamcchových *opera omnia*:

- 1) První, seznam jeho děl tištěných v sakjapovském 'Velkém klášteře' (Dgon-čhen), který okolo roku 1937 sestavil Džamjang Lodöggjamcchodimamepäpal ('Džam-dbjangs Blo-gros-rgja-mccho-dri-ma-med-pa'i-dpal), student Kathog Situ Čhökjigjamccho. Vydal ho Lokesh Chandra.⁵⁷
- 2) Druhý, detailnější, neznámého data vzniku, který sestavil Mkhan-čhen Kun-bzang-dpal-ldan (z 19. stol.), obsahující všechnu Míphamgjamcchovu literární produkci chovanou v různých východotibetských kláštěrech. Tento katalog tvoří součást titulu⁵⁸ s podnázvem *Gsung-rab-kji dkar-čbag snga-gjur bstan-pa'i*

50 Miltner, *Malá encyklopedie buddismu*, 196. PCTPD 1.1: čís. 1502.

51 Miltner, *Malá encyklopedie buddismu*, 67. PCTPD 1.1: čís. 1465.

52 Miltner, *Malá encyklopedie buddismu*, 36–37. PCTPD 1.1: čís. 1509.

53 Miltner, *Malá encyklopedie buddismu*, 36. PCTPD 1.1: čís. 1460.

54 Miltner, *Malá encyklopedie buddismu*, 85. PCTPD 1.1: čís. 1431.

55 Miltner, *Malá encyklopedie buddismu*, 37. PCTPD 1.1: čís. 1378.

56 Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, xxxiv.

57 Lokesh Chandra, *Materials for a History of Tibetan Literature*, vol. 1, čís. 3182–3426 (ss. 155–172) obsahuje 245 titulů Míphamgjamcchových děl v 19 svazcích. Schuh, *Tibetische Handschriften und Blockdrucke sowie Tonbandaufnahmen tibetischer Erzählungen*, xxxiv–xxxv; PCTPD 3.1: 34. Viz též PCTPD 3.1: 83, pozn. 66.

58 PCTPD 1.1: čís. 1430.

mdzes-rgjan. V Lokesh Chandrově⁵⁹ reprodukci obsahuje 245 položek Miphamgjamcchových děl rozdělených do 19 svazků.⁶⁰

V pražské sbírce titulů Miphamgjamcchových *opera omnia* (PCTPD 1.1: 25–26, s. 327–360), obsahujících dohromady 166 položek pod čís. 1377–1542, jsou Miphamgjamcchovy Sebrané spisy (*Mi-pham-gji gsung-'bum*) seřazeny do osmnácti různě zpřeházených svazků—1 Pa, 2 Na, 3 Dhí, 4 *sine*, 5a Šrí, 5b Húm, 6 *sine*, 7 *sine*, 8 A, 9 *sine*, 10 Om, 11a Ca, 11b *sine*, 12 Čha, 14 Ča, 15 Nga, 16 Ga, 17 Kha, 18 Ka—a jsou zařazeny mezi tisky z Dgon-čhenu jako oddíl xii.⁶¹

Masaryk University in Brno, Department of Anthropology

59 Lokesh Chandra, *Materials for a History of Tibetan Literature*, 1: 33–35, 155–172 (čís. 3182–3426).

60 Z 19 svazků obsahujících Miphamgjamcchova díla je devět svazků ve středním formátu (*ldeb-'bring*), označených slabikami Maňdžušřího mantry (Om, A, Ra, Pa, Ca, Na, Dhí, Húm, Šrí). Ostatních deset svazků je v dlouhém formátu (*ldeb-čben* či *ldeb-ring*), přičemž svazky 10 až 14 jsou označeny slabikami Ka až Ča, svazky 17 a 18 slabikami E a Wam, a zbývající tři svazky 15 (*džu-thig*), 16 (*Kálačakra*) a 19 (*Miscellanea*) nejsou po okrajích označeny žádnou slabikou. Viz k tomu PCTPD 3.1: 83, pozn. 66.

61 Viz PCTPD 3.1: 34.